

TYÖN GLOKALISAATIO

Lena Näre, Sirpa Wrede & Minna Zechner

Työ keskeisenä globalisaatioon liittyväenä yhteiskunnallisen muutoksen alueena on palauttanut sosiologiaa juurilleen, työn tutkimuksen äärelle. Sosiologian klassiset teoriat modernista yhteiskunnasta ja erityisesti yhteiskuntaluokista olivat sidoksissa tulkintoihin teollistumisen luomasta modernista palkkatyöstä ja palkkatyöasemaan liittyvistä sosiaalisista jaoista. Modernin teollistuneen palkkatyöyhteiskunnan syvärakenteiden on katsottu globalisaation myötä muuttuvan, mutta aikalaisanalytiikoiden tulkinnat siitä, miten työn globalisaatiota tapahtuu, eivät ole olleet yksiselitteisiä. Yhtäältä on esitetty informaatioteknologian syrjäyttävän ihmistyön sekä tuotannossa että palveluissa johtuen ”työn loppuun” (Rifkin 1996), ja toisaalta on tulkittu, että työ järjestyy uudelleen globaalin kapitalismin oloissa (Sennett 1998).

Talouden globalisaatio esitetään usein erityisesti informaatioteknologian kehitykseen vedoten objektiivisena faktana, jonka historia voidaan kirjoittaa ja jonka rakenteista voidaan esittää objektiivisia havaintoja (esim. Castells 2000). Niin sanotun jälkiteollisen ja postfordistisen ”uuden työn” meta- ja makrotason viitekehukset ovat suunnanneet tutkimusta erityisesti tietotyön tutkimukseen (esim. Blom ym. 2001; Rifkin 1996). Keskeinen piirre ”uutta työtä” koskevissa pohdintoissa on, että toisin kuin varsinaisen globalisaatioteorian harrastajat, jotka jo 1990-luvulla problematisoivat taloudellisesti globalisaatiosta esitettyjä deterministisiä tul-

kintoja, uutta työtä pohtivat teoreetikot usein ottavat annettuna modernistisen tulkinnan tiettyihin rakenteellisiin muutoksiin sidotusta globalisaatiosta. Näistä lähtökohdista työn globalisaatiota kuvataan viittaamalla maailmankaupan rakenteissa tapahtuneisiin muutoksiin, joiden myötä on syntynyt globaali talous, joka taas muuttaa työelämän rakenteita kaikkialla maailmassa. Tutkimuksissa globalisaatio ymmärretään moninaiseksi mutta silti aina talouteen liittyviksi prosesseiksi, joiden kautta sosiaalisten suhteiden ja käytänteiden tilallinen ja ajallinen organisaatio muuttuu kansallisvaltioiden rajat ylittäväksi (vrt. Held ym. 2003, 16).

Talouden merkitystä korostavan tulkinnan sijaan tämän teemanumeron lähtökohtana oleva *glokalisation* käsite liittyy globalisaatioteorian keskeisissä keskusteluissa 1990-luvulla tapahtuneeseen kulttuuriseen käänteeseen, jonka myötä makrotason prosessien ensisijaisuutta on alettu purkaa. Lähtökohtana on empiirinen havainto, että yritykset määrittellä globalisaatiosta johtuva talouden muutos tyhjentävästi ovat kilpistyneet siihen, että käytännössä maailmankaupan muutoksissa tai kapitalismissa ei ole tunnistettavissa selkeää siirtymää, josta globalisaatio alkaisi ja johon kansallisvaltioiden aika päättyisi. Saskia Sassen (2008, 4) on kutsunut tällaisen selittämisen ongelmia endogeenisyyden tai sisäsyntyisyyden ansaksi, joka johtuu siitä, että globalisaatiota ei voi selittää pelkästään globaalien talouden tai

politiikan prosesseja tutkimalla. Sassenin (2008) mukaan globalisaatioon yleisesti liitetty denationalisaatio eli kansallisvaltioiden merkityksen väheneminen kuitenkin tapahtuu keskeisiltä osin kansallisvaltioiden toiminnan kautta. Kansallisvaltiot luovuttavat alun perin niitä varten syntyneitä instituutioita ja verkostoja, kuten oikeuslaitoksen, parlamentin ja kansainvälisiä organisaatioita, joiltakin osin globalisoivien prosessien käyttöön. Ne järjestävät uusin, osin kansallisvaltioiden rajat ylittävin tavoin yhteiskunnan olennaiset perusteet – maantieteellisen alueen, yhteiskunnallisen määräysvallan sekä ihmisten oikeudet ja velvollisuudet.

Glokalisaaation käsitteen taustalla on pyrkimys purkaa vakiintuneita tapoja käsitteellistä makrososiaalinen konteksti sekä avata globaalin ja paikallisen vaikutuksia toisiinsa. Glokalisaaatiolla viitataan siihen, miten esimerkiksi ei-paikalliset tulkinnot globaalien ja ylijärjestelmien kansallisvaltioiden rajat ylittävistä prosesseista sovitetaan paikallisesti (Robertson 1995; Roudometof 2005). Roland Robertson (1995) perustelee tällaista spatiaalista näkökulmaa tarpeella rikastuttaa globalisaatioteoriaa tarkastelemalla ja käsitteellistämällä niitä prosesseja, joissa vaikutusvaltaiset ideat maailmasta yhtenä globaalina tilana tulkitaan lukemattomissa paikallisissa yhteyksissä. Paikallisuuden merkitys tuotetaan nimenomaan suhteessa globaaliin, ja kyse ei ole joko kansallisesti yhteiskuntien samankaltaistumisesta tai erilaistumisesta, vaan tällaisten muutosvoimien monimutkaisesta yhteenkietoutumisesta ja yhteisvaikutuksesta (mt., 27, 35). Robertsonilainen näkökulma käsitteellistää globalisaation lähtökohtaisesti kulttuurisena ilmiönä, jossa talouteen ja politiikkaan liittyvät dynamiikat ovat luonteeltaan diskursiivis-materiaalisia. Kulttuurinen näkökulma on suunnannut myös ylijärjestelmien tai transnationaalien prosessien tutkimusta uusin tavoin. Kun denationalisaatiota korostava näkökulma tarkastelee keskeisinä globaaleina toimijoina erityisesti ylikansallisen talouden tai talouspolitiikan toimijoita, kuten Maailmanpankkia, Euroopan Unionia tai ylikansallisia yrityksiä, kulttuurisesta näkökulmasta tehdystä tutkimuksesta huomio on kiinnittynyt nationalismiin merkitykseen talouspolitiikassa. Talouden ja politiikan prosessit perustuvat sosiaalisesti konstruoiduille katego-

rioille, niiden muuttuville tulkinnoille ja niiden keskinäisten suhteiden uudelleen määrittelyille.

Esimerkiksi globalisaatiopuhetta diskurssina tarkasteleva näkökulma on painottanut globalisaation poliittisuutta nimenomaan uudenlaisena tapana jäsentää kansallisvaltioita maailmantalouden toimijoina. Philip Cerny (1997) on käsitteellistänyt diskursiivista siirtymää talouspolitiikassa *kilpailuvallion* käsitteellä, jota hän pitää esimerkiksi poliittisesta globalisaatiosta. Pauli Kettunen (2008) on tarkastellut Suomen konstruoinnista ”kansalliseksi kilpailukyky-yhteisöksi”, jossa kilpailukyvyyn nimissä sitoudutaan kansallisen innovaatiojärjestelmän edellyttämään toimintatapaan. Tällaisen kulttuurisen glokalisaaation myötä työelämän arki on Suomessa muuttunut voimakkaasti ja tarve työelämää ja sen muuttuvaa luonnetta koskevalle tutkimustiedolle on kasvanut. Käsillä oleva teemanumero pyrkii vastaamaan tähän tutkimustarpeeseen.¹

Teemanumeron artikkeleita etsittiin avoimella abstraktikutsulla, jonka tavoitteena oli tuoda esiin Suomessa parhaillaan tehtävää ja glokalisaaation kontekstissa tapahtuvaa työn arjen muutoksen tutkimusta. Kyse ei ole katsauksesta johonkin tiettyyn tutkimussuuntaan. Kun globalisaatio ymmärrettiin ylijärjestykseksi, sitä koskeva keskustelu ja tutkimus keskittyivät pitkään arjesta etäällä olevien prosessien, kuten markkinoiden, ylikansallisten yritysten, politiikan ja median, makrotason analyysiin. Ylijärjestyksiä verkostoja ja tiloja korostavassa kirjallisuudessa on jäänyt vähemmälle huomiolle, miten maailman mieltäminen tai mieltämättä jättäminen yhdeksi globaaliksi tilaksi vaikuttaa ja tapahtuu paikallisissa yhteyksissä, työn ja arjen käytännöissä. Glokalisaaation näkökulmasta näyttäytyy itsestään selvänä, etteivät globaalit voimat lähtökohtaisesti hallitse paikallista. Keskeiseksi tutkimuksen kohteeksi asetetaan se, miten ei-paikalliset ilmiöt tulkitaan ja otetaan käyttöön tai hylätään työelämän jokapäiväisissä käytännöissä.

Globaalin ja paikallisen erottelun myötä yhteiskunta käsitteellistyy uudella tavalla. Yhteiskunta ei jäsenny enää itsestään selvästi kansallisvaltion rajojen sisään, vaan maailmaan kytkeytyvän paikallisen kautta. Uudet tavat hahmottaa globaali tila sekä kansallisen yhteisön suhde tuohon tilaan muuttavat sosiaalis-kulttuurisia

toiminnan tapoja, rakenteita ja hierarkioita. Nämä rakentuvat ei-paikallisten vaikutteiden ja riippuvuuksien kautta, mutta ne järjestyvät ja toimivat paikallisesti. Paikallisen määritelmä voi tapauksesta ja tutkimuksen näkökulmasta riippuen viitata kaupunginosaan (esim. Savage ym. 2005), kaupunkiin tai metropoliin (esim. Sassen 2001; Wills ym. 2010), mutta yleisimmin sillä viitataan yhä kansallisvaltioon (esim. Held ym. 2003; Mann 1997; Ohmae 1995). Myös tämän teemanumeron tutkimusartikkeleissa työelämän paikalliseen kontekstiin viitataan usein kansallisena tasona. Niin pyritään kuitenkin tekemään refleksiivisesti, purkaen ”kansallisen katseen” (ks. Kettunen 2008) itsestään selvyttä. Kansallista näkökulmaa ei siis oteta annettuna, mutta sitä ei myöskään ole hedelmällistä hylätä. Lisäksi artikkeleissa tutkitaan kulttuurista muutosta myös esimerkiksi yksittäisen kaupungin ja Euroopan Unionin tasoilla.

Kuten edellä on käynyt ilmi, teemanumeron keskeinen näkökulma arkeen on sen paikallisuus. Lähtökohta on, että paikallisen ja arkipäiväisen elämän muutos ei ole vain reagointia transnationaaleihin prosesseihin, vaan arjessa tapahtuva työn sosiaalinen uudelleenjärjestäminen voi tuottaa globalisaatiota, vaikka toimijoilla ei olisi varsinaisia yhteyksiä transnationaaleihin verkostoihin tai prosesseihin. Tähän kokonaisuuteen valittuja artikkeleita yhdistää näkökulma palkkatyön globalisaatioon. Palkkatyön tekemistä tarkastellaan organisaatioissa tapahtuvana vuorovaikutuksena ja kanssakäymisenä, joka yhtäältä vahvistaa sekä toisaalta muokkaa ja muuttaa työn rakenteita ja organisaatiota. Rajaus ei syntynyt teemanumeron toimittajien ohjauksella, vaan se heijastelee ajankohtaisia tutkimuspainotuksia.

Edellä puhutaan paljon muutoksesta, mutta työn sosiaalisilla rakenteilla, kuten valtakeskittymillä ja normeilla, on taipumuksena olla jäyhäliikkeisiä. Tämä näkyy esimerkiksi työpolitiikassa, jossa kansallista näkökulmaa työn järjestämiseen ylläpitää se, että työelämää kansalliseen kontekstiin rajaava diskurssi on kiinnittynyt kansalliseen lainsäädäntöön, ja sitä ylläpitävät lukuisat kansallisesti järjestyneet intressiryhmät, kuten ammattiyhdistysliike (Beukema & Carrillo 2004, 5–6). Jähmeäliikkeisyyden tunnustaminen ei kuitenkaan anna lupaa sulkea silmiä siltä, että

muutosta tapahtuu koko ajan. Tärkeämpää kuin yrittää tuottaa kehityksestä yleisiä lainalaisuuksia on havainto siitä, että työn globalisaatio on monikeskistä, ei-koordinoitua, eikä minkään yksittäisen toimijan ohjauksessa.

Globalisaatio syvällisenä kulttuurisena muutoksesta tuo mukanaan ristiriitoja. Itsensä paikallisina ymmärtävien toimijoiden ja globaaleina itsensä mieltävien toimijoiden, kuten monikansallisten yritysten, välillä syntyy kitkaa etenkin siitä, että globaaliin talouteen suuntautuvat toimijat hyötyvät vapaista markkinoista, vapaasti liikkuvasta pääomasta sekä teollisoikeuksien (intellectual property rights) ja työntekijöiden heikosta suojaamisesta. Paikalliset toimijat, kuten kansallinen ammattiyhdistysliike tai kansalaisjärjestöt, sen sijaan pitävät tärkeänä, että työntekijöiden oikeuksia ja ympäristöä suojellaan. (vrt. Elliot & Freeman 2003.)

Ihmiset ja heidän oikeutensa ovat keskeisiä tekijöitä työn globalisaation prosesseissa etenkin siirtolaisuuden kasvun sekä muuttovirtojen moninaistumisen ja politisoitumisen myötä. Maahanmuuttajuuteen liittyy sosiaalisia ja oikeudellisia kysymyksiä ja ongelmia, kuten sosiaaliturva ja oleskeluluvat, jotka heijastavat tiettyjä perustavaa laatua olevia ristiriitaisuuksia. Ristiriitaisuudet syntyvät siitä, että yksilöiden oikeudet ja velvollisuudet ovat pääosin kytköksissä kansallisvaltioon sidottuun kansalaisuuteen samaan aikaan, kun työmarkkinoita järjestetään globaaleiksi. Maahanmuuttajuudesta onkin tullut luokan, sukupuolen ja etnisten hierarkioiden rinnalle keskeinen sosiaalinen kategoria, joka jäsentää ja eriyttää tiettyyn kansalliseen institutio-naaliseen kontekstiin sidottuja työmarkkinoita luoden erilaisia oikeudellisia ja sosiaalisia asemia kansalaisuuden ja maahanmuuttohistorian (joko oman tai vanhempien) perusteella (Näre 2012). Uusi sosiaalinen jako uusintaa, voimistaa ja järjestää uudelleen ”vanhoja” sosiaalisia jakolinjoja. Työnteon sosiaaliset areenat ovat niitä keskeisiä paikkoja, joissa luokitteluja ja jakoja tuotetaan ja ylläpidetään. Sosiaalisilla areenoilla kohdataan kasvoista kasvoihin, ja sitä kautta työ liikuttaa ja asemoi.

Teemanumeroon sisältyvästä neljästä artikkeleista kaksi ensimmäistä valottavat juuri maahanmuuttajuuteen liittyviä kysymyksiä. Jukka Könönen analysoi artikkelissaan Helsinkiin

syntyneitä työn uusia hierarkioita matalapalkkaisilla palvelualoilla työskentelevien, Euroopan unionin ulkopuolelta tulleiden ulkomaalaisten työntekijöiden kokemusten kautta. Könösen artikkeli kertoo matalapalkkatyön ja vuokratyön arjesta konkreettisten työn paikkaan ja aikaan liittyvien muutosten kautta tilanteessa, jossa Helsinki on alettu mieltää metropolialueeksi. Epävarmaan pätkätyöhön eli prekaariin työhön liittyy joustavuuden ja intensivoitumisen nimissä työajan ja vapaa-ajan hämärtyminen, jatkuva valmiustilassa oleminen ja työvuorojen odottaminen sekä työn tilallinen hajanaisuus, joka liittyy vaihtuviin, eri puolella kaupunkia sijaitseviin työkohteisiin. Heikossa työmarkkina-asemassa olevien ulkomaalaisten kohdalla prekaarius kerrostuu niin, ettei se koske vain työn arjen muutoksia, vaan kaikkinaista oikeudellista ja sosiaalista asemaa. Ilman pysyvää oleskelulupaa olevilla ulkomaalaisilla työntekijöillä ei ole oikeutta sosiaaliturvaan, joten heille työnteosta on tullut pakko, ja työtä on tehtävä työehdoista riippumatta. Työn globalisaation yksi keskeinen ulottuvuus onkin prekaariin työhön liittyvän eriarvoisuuden moninaisuus.

Toisessa tutkimusartikkelissa tarkastellaan hoivatyön globalisoitumista kansainvälisen rekrytoinnin kautta. Lena Näreen artikkeli keskittyy filippiiniläisten sairaanhoitajien rekrytointiin Suomeen lähihoitajiksi yksityisiin vanhainkoteihin vuosina 2008–2010. Rekrytointi- ja hoivayritysten edustajien haastatteluiden analyysi osoittaa, että sairaanhoitajien värväystä perustellaan erityisesti demografisin syin. Tätä Näre kutsuu demografiseksi hoivaköyhyudeksi eli ikääntymisen ja eläköitymisen aiheuttamaksi hoitohenkilökuntapulaksi. Hoitohenkilökunnan rekrytointiä Filippiineiltä jäsentää jälkikolonialistinen logiikka, mikä näkyy sekä rekrytointi- ja hoivayritysten edustajien puhetoissa että itse rekrytointikäytännöissä. Filippiiniläiset sairaanhoitajat ymmärretään rekrytointiprosesseissa Suomen vapaasti hyödynnettäväksi globaaleiksi tuotteiksi, jolloin heidän inhimilliset ja ammatilliset subjektiviteettinsa pääosin sivuutetaan.

Kolmas tutkimusartikkeli tarkastelee yritysten toimintatapojen muutoksia globaalissa kontekstissa, jossa tuotteiden kysynnän ja rahoituksen saatavuuden vaihtelut on korostuneesti nostettu esiin esimerkkeinä siitä, miten globaalit voimat

heittelevät paikallisia toimijoita. Anu Järvensivu, Heidi Kervinen ja Tatu Piirainen tarkastelevat artikkelissaan globaalien talouskriisin yhteyksiä Suomessa toimivien yritysten irtisanomisiin ja lomautuksiin taantumien aikana. Luottamus-henkilöiden ja johdon haastatteluiden avulla he osoittavat, että globaali kriisi ei näyttäydä yrityksille samanlaisena, eikä se määritä yritysten ratkaisuja, vaan yritykset toteuttavat myös taantumassa omia strategioitaan. Globaali kriisi ei automaattisesti sanele yrityksen toimintatapoja, vaan sopeuttamiskeinojen valintaan vaikuttavat myös valtion toimet, yhteistoimintaprosesseja ohjaavat säännökset sekä yrityksen toimiala. Globaali kriisi voi pakottaa yrityksen muuttamaan toimintaansa radikaalisti, mutta kriisiä voidaan käyttää myös oikeuttamaan henkilöstövähennyksiä ja uudelleenorganisointumista, mikä olisi tehty taantumasta huolimatta. Globaali kriisi voidaan kesyttää ja hyödyntää paikallisessa toiminnassa.

Neljännessä tutkimusartikkelissa tutkitaan yritysjohtajien työn muutosta havainnollistamalla tapoja, joilla toimialan mieltäminen globaaliksi muuttaa työtapoja ja sitä kautta työn elämissä maailmaa. Mika Helander on haastatellut suomalaisia ja ruotsalaisia yritysjohtajia, joiden työ ja sitä myötä koko arkinen elämä jäsenyvä monikansallisen yrityksen toiminnan kautta. Yritysjohtajien elämässä globaalien talouden syklien, oman työn organisointi ja yritystoiminnan arkinen globalisoinnin tarve luovat jännitteitä. Johtajan oma arkinen työ sijoittuu johonkin paikkaan, mutta monikansallisen organisaation kautta työ toimintana kiinnittyy lujin, työtä muokkaavin sitein myös moniin muihin paikkoihin. Tällaiset yritysjohtajat ovat kiinnostavalla tavalla eräänlaisen rajatyön tekijöitä, jotka tulkitsevat (itselleen ja muille) sekä globaalien prosessien että paikallisen räätälöinnin tarpeen merkityksiä. Niinpä heidän työnsä on keskeisessä mielessä globalisaation tekemistä. He ovat tulkkereita ja sovittavia ei-paikallisia ideoita uusiin paikkoihin.

Teemanumero sisältää myös kaksi avustekstiä. Sirpa Wrede tarkastelee globalisaatiokäsitteen antia globalisaation merkitystä tarkastelevan työn sosiologian teoreettisille näkökulmille korostaen tarvetta pitää edelleen kiinni ajatuksesta, että työ on paikallisesti järjestävä asia. Nathan

Lillie ja Markku Sippola analysoivat tutkimustensa pohjalta, miten EU:n vapaan liikkuvuuden politiikka ja kansallinen sääntely tuottavat ristiriitaisia seurauksia Euroopan Unionin kansalaisten kansalaisoikeuksille silloin, kun he työskentelevät toisessa jäsenmaassa.

Teemanumeron tekstit osoittavat, että paikallinen ja globaali aikaansaavat suomalaisessa työelämässä moninaisia vuoropuheluja sekä enemmän tai vähemmän hallittuja tulkintoja ja käytännön toimintatapojen muutoksia. Globaali ei ole paikallisen jyräävä voima, vaan se kohtaa vastarintaa, ja se tulkitaan paikallisella tasolla erityisin tavoin. Tosin paikallistakaan ei ole syytä olettaa staattiseksi ja vain globaalin vastaanottavaksi voimaksi, vaan paikalliset käytännöt aktiivisesti muovaavat globaaleja prosesseja. Silti on nähtävissä, että työelämää jäsentävä ”suomalaisuus” on käymistilassa, ja että rajanvetona se voi tuottaa hierarkioita ja ei-suomalaisten perusoikeuksien polkemista. Työn glocalisaation tutkimukseen kannustaa paitsi tieteellinen kiinnostus myös huoli työelämän tasa-arvon mahdollisuuksista.

Teemanumeron toimittajat haluavat kiittää lehden toimituskuntaa mahdollisuudesta toteuttaa tämä numero sekä erityisesti päätoimittajaa tuesta ja rakentavasta kritiikistä toimitustyössä. Erityisen lämpimät kiitokset teemanumeron kirjoittajille sekä anonyymeille refereille.

VIITE

- ¹ Toimittajista Näre toimi teemanumeron vastuutoimittajana, Wrede johdannon ensimmäisenä kirjoittajana. Teemanumero on Näreän ja Wreden osalta toteutettu osana Suomen Akatemian hanketta # 251239 (The Shaping of Occupational Subjectivities of Migrant Care Workers: A Multi-Sited Analysis of Glocalising Elderly Care).

LÄHTEET

- Beukema, Leni & Carrillo, Jorge (2004) Handling global developments, shaping local practices: The interference of the global and the local in work restructuring. Teoksessa Carrillo Viveros Carrillo V. (toim.) *Globalism/localism at work*. Elsevier, Oxford, 3–22.
- Blom, Raimo, Melin, Harri & Pyöriä, Pasi (2001) Tietotyö ja työelämän muutos. Palkkatyön arki tietoyhteiskunnassa. Gaudeamus, Helsinki.
- Castells, Manuel (2000) *The Rise of the Network Society*. Second Edition. Blackwell, Oxford.
- Cerny, Philip (1997) Paradoxes of the competition state: the dynamics of political globalization. *Government and Opposition* 32:2, 251–274.
- Elliott, Kimberly Ann & Freeman, Richard B. (2003) *Can Labor Standards Improve Under Globalization?* Institute for International Economics, Washington.
- Held, David, McGrew, Anthony, Goldblatt, David & Perraton, Jonathan (2003[1999]) *Global Transformations. Politics, Economy and Culture*. Polity, Cambridge.
- Kettunen, Pauli (2008) *Globalisaatio ja kansallinen me*. Vastapaino, Tampere.
- Mann, Michael (1997) Has globalization ended the rise and rise of the nation-state? *Review of International Political Economy*, 4:3, 472–496.
- Näre, Lena (2012) *Migrancy, Gender and Social Class in Domestic and Social Care Labour in Italy – An Intersectional Analysis of Demand*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Julkaisematon käsikirjoitus.
- Ohmae, Kenichi (1995) *The End of the Nation State. The Rise of Regional Economies*. Free Press, New York.
- Rifkin, Jeremy (1996) *The End of Work. The Decline of the Global Labor Force and the Dawn of the Post-Market Era*. Penguin, New York.
- Robertson, R. (1995) *Glocalization: time-space and homogeneity-heterogeneity*. Teoksessa Featherstone, Mike, Lash, Scott & Robertson, Roland (toim.) *Global Modernities*. Sage, London.
- Roudometof, V. (2005) Transnationalism, Cosmopolitanism and Glocalisation. *Current Sociology* 53:1, 113–135.
- Sassen, Saskia (2001) *The Global City: New York, London, Tokio*. Princeton University Press, Princeton.
- Sassen, Saskia (2008) *Territory, Authority, Rights. From Medieval to Global Assemblages*. Updated Edition. Princeton University Press, Princeton.
- Savage, Mike, Bagnall, Gaynor & Longhurst, Brian (2005) *Globalization and Belonging*. Sage, London.
- Sennett, Richard (1998) *The Corrosion of Character: The Personal Consequences of Work in the New Capitalism*. W.W. Norton, London.
- Wills, Jane, May, Jon, Datta, Kavita, Evans, Yara, Herbert, Joanna & McIlwaine, Cathy (2010) *Global Cities at Work: Migrant Labour in Low Paid Employment in London*. Pluto Press, London.